

עין משפט
נר מצוה

יב: ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

מסורת הש"ס

משתבא השמש. בירושלמי מוקף לה בככבי: **משתבצמח** יורעים. פירש בקונטרס שהרע לומה כמכו וראינו משמע כן בירושלמי דמעשרות פ"ק דלמרי' מתי' כרי שזרע ותלמח כ"ל הוא בודק ר' שמואל בר נחמני בשס רבי יונתן טוטל מלך קומלו וינתן למך הספל של מים אם יש שקע רינה חיבת וסל לאו פטורס ר' יונה בעל מעתה מה שקעק יהא חיב ומה של שקע יהא פטור אלל כרוב כל פרידה ופרידה את אמרת משמע משלמתם לורעים היינו שגמרת כישולל כל כך שאס מולשין אותן וזורעין אותן במקום אחר מלמית: **התבואה**. פי' בקונטרס דגן ומירוש קרויין תבואה

שניה. מה שלקט בשנה שניה של שמיטה מעשר ראשון ללוי ומעשר שני בירושלמי ומה שלקט בשנה שלישית מעשר ראשון ומעשר עני: **מנא** בני מילי. דכשלישית אינו נוהג בה מעשר שני: **שנה שאין נוהג בה אלא אחד**. מן המעשרות שהגו בשתי שנים שלפניה: **הא כיצד מעשר ראשון**. ימ כדרך שנתן עד הנה: **ומעשר עני**. יוסף נמקוס מעשר שני דכמבי (דברים טו) לגר ליתום ולאלמנה והוא מעשר עני: **או אף מעשר ראשון יכעל**. וזנת המעשר מד קאמר ההיא דמפרש ואזיל ללוי לגר ליתום ולאלמנה והוא מעשר עני שאף לוי ככלל עני שאין לו חלק בארץ: **וכא הווי**. למעשר ראשון כל זמן שגא וכו' והא בשנה שלישית כמבי מקנא שלג שנים וגו' ובה הווי וגו': ה"ג פ"ד המורד הנאה וכו' ולא גרסינן מנלן: **לשון בני אדם**. שאין אדם נזר אלל על לשון שהוא רגיל לנזר ודרך בני אדם לקרות משירי ר"ה: **הסלסן**. אחר מנלן (ט) פיניגרי': **משלמתה**. אחר שנת מליחתו הוא מתעשר ולא אחר שנת לקיטתו: **משלמתה לורעים**. שהרע לומח כמבי: **הכבואה**. דגן ומירוש קרויין תבואה דכמבי (במדבר יט) כמבואת גורן וכמבואת יקב: **ואופיסין**. יאהר משיבאו שלג מתעשרין אחר שנה שהגיעו בו לשליש כישולל אם שניה אם שלישית: **מנא** בני מילי. אפכואה ואופיסין קאי דמעשר דדיהו דאורייתא ומנלן דבמר שלג אזלי דאילו ירק דאזול ציה רבנן כמר לקיטה ואילן דאזול כמר חנטה מעשר דדיהו מדרבנן ולא מבעיא כהו מנלן וקמן ודף ד"ה פירוש גזל: **מאי עבידיסיה**. לקרות חג הסוכות כנסוף שבע שנים שנת השמיטה שרי ככר ר"ה השמיטה מר"ה וככר נכנסת שמינית: **אלל לומר לך** כו'. וה"ק קרא יס לך דכר שהוא של שמינית והוא אסור כשביעית ואזו וז תבואה שהביאה שלג ולקמן פירך ממאי דלעיל שלג קאמר: **ודלמא**

הגהות הב"ה

(א) וז"ל תנא נמי רבין, (ב) ומתבאר פ"ה רישא, (ג) לעיל י"ד, (ד) ומרסל ל: (ה) וז"ל, (ו) מעשרות פ"ה מ"ב, (ז) ד"ה מ"ה, (ח) פ"ה ז' וז"ל, (ט) נמי משלמתה לורעים (י) התבואה היקוס משיבאו שלג פ"ה מ"ב וי"ב משיבאו שלג דלא היי גרס ליה: (כ) ר"ש ד"ה התלמן מן מנלן, י"ב ויבטל ב"ק דף פ"ה ע"ה משיבאו הוא מן קטנית וליי לייטל אס לענין היתור מן מנלן אס הוא ככלל: (ג) ר"ה ד"ה התבואה כ"י י"ה ד"ה דרבי הלאוסי, י"ב כ"ה ד"ה הענינים הכאוסים למימר דתקם ענינים משיבאו שלג אלל כבאר מן ענינים דהיינו כלאוסי יס ל"ס שיעור האלל משיבאו גרס הענינים והכאוסים גרסו: א"ה ד"ה דרביהו ב"ה עינין משיבאו: (ד) ר"ה מנא ופי' שהוא לתוספת דמפרישת לפ"ל י"ב פי' דנדרש כל מנלן על חילוף המורס דלא תימח לא אסור לחיובתה לא ודכמבי התוספת לעיל דף ט' ד"ה שהר ע"ה וקרא דשנת השמיטה ג"כ לומר על התבואה שהביאה מנלן לא אלעטרן לגופיה לקיטה דהכא דתוספת דהקרא דהכא נפקא לן כ"ה לומר דלא למח לן כי כ"ה דקתורס אסור הנכנס למ"ס פי' מהרבה של פרי כשייט הנכנס לכשיעית וזו שנתה ללמד על חריסה לתוספת:

לענין רש"י

פיניגרי' חילבה ונרביית ויניתי כסח המשמש להבליין.

רבינו חננאל (המש"ך)

לו שנה וישלם דרור. ויבין כנסכס תשירי אפילו יום אחד הוה ואפילו לאמא דלא סבר יום אחר בשנה חשוב שנה. הכא מרדה דלעזרי נפשיה קא מבייין והא אצטעי ליה. ואימא ראש השנה לנדרס ניסן, ומשני הלך אחרי לשון בני אדם. ובני אדם אין קרוין ראש השנה אלא תשירי.

תנן בתחילת מעשרות

התלמן משתבצמח פ"ה תשוב הוא משיבאו משתבצמח לורעים. פי' שאם ירוע יצמח ופירשוהו בתלמוד ארץ ישראל בני מתרתא כ"ד שזרעו ותעמח. כ"ד בודק. ו' שפואל בשס ר' יונתן טוטל מלא קומצו ויטול לחוך ספל של מים. וישקע לה (ויבין) חיבתא. ואוקינא כורס כל פרידה ופרידה, ולומר כ"ה ששקעו יס בה עיקר פי' כ"ה שדיבאי משקע שלג

משהבא השמש אין תורמין ומעשרין מזה על זה לפי שאין תורמין ומעשרין לא מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש אבם היתה שניה נכנסת לשלישית שניה מעשר ראשון ומעשר שני שלישיית שנה ראשון ומעשר עני מנה"מ אמר ריב"ל יכי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית שנת המעשר שנה שאין בה אלא מעשר אחד הא כיצד מעשר ראשון ומעשר עני ומעשר שני יבטל או אינו אלא אף מעשר ראשון נמי יבטל ת"ל: ואל הלויים תדרב ואמרת אליהם כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר אשר נתתי לכם מאתם בנחלתכם הקישו הכתוב לנחלה מה נחלה אין לה הפסק אף מעשר ראשון אין לו הפסק (תניא אידך) כי תכלה לעשר וגו' שנה שאין בה אלא מעשר אחד הא כיצד מעשר ראשון ומעשר עני ומעשר שני יבטל יבול אף מעשר ראשון נמי יבטל ת"ל וכו' הלוי כל זמן שבא תן לו דברי ר' יהודה רבי אלעזר בן יעקב אומר אינו צריך דרי הוא אומר ואל הלויים תדרב ואמרת אליהם כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר אשר נתתי לכם מאתם בנחלתכם הקישו הכתוב לנחלה מה נחלה אין לה הפסק אף מעשר ראשון אין לו הפסק: ולגדרים וכו': ת"ר (המורד הנאה מחבירו לשנה מונה שנים עשר חודש מיום ליום וואם אמר לשנה זו אפילו לא עמד אלא בעשרים ותשעה באלול כיון שהגיע יום אחד בתשרי עלתה לו שנה אפי' ללאמא דאמר יום אחד בשנה אינו חשוב שנה לצעוריה נפשיה קביל בשנה והא אצטער ליה ואימא ניסן (הבנדרים הלך אחר לשון בני אדם) תנן התם התלתן משתבצמח התבואה והזיתים משיבאו שליש מאי משתבצמח משתבצמח לורעים (ה) התבואה והזיתים משיבאו שליש מנה"מ אמר רב אסי א"ר יוחנן ומטו בה משמיה דרבי יוסי הגלילי אמר קרא במקץ שבע שנים כמועד שנת השמיטה בהג הסוכות שנת השמיטה מאי עבדיתיה בהג הסוכות שמינית היא אלא לומר לך וכל תבואה שהביאה השנה אתה נוהג בו מנהג שביעית כשמינית אמר ר' זירא לרב אסי ורלמא

להחייב כמעשר שיעור אחר המפורס כפ"ק דמעשרות (משנה ג) ויש לומר דככולו ניחא דמו כשיעור המפורס כהס אלל תבואה וזיתים קודם הבאת שלג נמי חזו כדלמרינן פרק המזול' אין (שנת דף פ:) אנפיקינן שמתן זית שלג הביא שלג שמתיר השער ומעדרן הכשר ואמרינן כפרק אלו עוברין (פסחים דף מ:): עמילן של כסחים פת תבואה שלג הביאה שלג ומהאי טעמא ניחא דקשיא ליה טפי אהנך מנלן דאזלינן כמר שלג כיון דמקודם לכן וימיתי רחיה מצביעות דאילו לשביעית לא משערינן עד הבאת שלג כ"ס להחייב כמעשר דהא שאר אילנות דאזלינן לשביעית כמר חנטה אפי"ה לא מחייבי כמעשר עד דמטו לשיעור המפורס כהס: **בנהג** שביעית בשמינית. תימה דלעיל (דף טו.) נפקא לן מנחשין וצקרי שנתות קציר של שביעית הווא למנא שביעית ופירש בקונטרס כגון תבואה שהביאה שלג בשביעית אחת נוהג בה מנהג שביעית בשמינית וי"ל (ד) ר"ה ע"ה וועוד (ג"ל) דאי מהכא הוה אמיתא דהא דנוהג בה מנהג שביעית בשמינית היינו דקדושת שביעית טהגנת כהס דלקיטת כסמורה ותיינין צביעור ושאך דייני פירות שביעית אלל לתרוס ולקצור ולעזור אותה תבואה ל"ה הייתי אומר דדבר התלוי בעבודת הארץ כיון דנפקא שביעית שרא אפילו לזורך פירות שביעית להכי אילעטרין האו קרא וניחא השתא דדריש מיניה תוספת שביעית דאי לאו הכי מה תוספת שייך בפירות שגדלו בשביעית כמאי דלקיטת בשמינית: **אלל**

על כן היא כבידה. התבואה והזיתים משיבאו שליש. פי' כגון הפרי כשיבאו ים בו משקל ג' סלעים. כיון שהביא משקל שלג ותכני חיוב כמעשר. מנא לן אמר ר' זירא עשר מעשר את כל תבואת ורען. כלומר [ושנה] [ועשרן] מרבר טאם חזרתה מעשר סמון. כגון דבר שזרעו וצומח. פרט לפחות משליש (א') אטיוו צומח. ופירשין לה מתא קרא. מקץ שבע שנים כמורד שנת השמיטה כהס הסוכות. כלומר כל תבואה שהביאה שלג בשביעית שנאמר בה מקץ שבע שנים כמורד שנת שמיטה. וזירא ויבטל חילוקה לייקצר כמיעור וראו חג הסוכות. וזו תבואה בשנת השמיטה נחשבה. מאת שהביאה שליש בשנה השביעית.

דכמבי כתבואת גורן וכמבואת יקב ואי אפשר לומר כן חדא דאס כן לא ליתני זיתים וליהו ככלל תבואה כמו ענינים דמרייהו ככלל תבואת יקב ויניה ועוד דשיעור אחר תנא גני ענינים כפ"ק דמעשרות (פ"ה ג) דמנן הענינים (ה) הנכאוסים משיבאיו ונכאוסים מין ענינים הוא מלשון יועש כנאוסים (ישעיה ה) (ה) וליח נדרסי הנכאוסים בירושלמי גרסינן הענינים והכאוסים משיבאיו ר' וירא כס ר' יסא משיקרא כנאוסא זכרין טעם למה לא אזלינן בענינים כמר שלג כמו כתבואה וזיתים מהאי קרא גופיה דמייח הכא ומנלן כל הנין שיעורין המפורשים ככל אחד ואחד גני פירות כפ"ק דמעשרות (שס) כמלמס וענינים רומניס ועובל כמשיב התם ולי לאו ענינים אכולהו לחרינא לא הוה מיישנן דלאו דאורייתא אלל ענינים דאורייתא ויניה דכמבי מירוש וליה ונראה לי דכל אותן שיעורין הוא הבאת שלג שלהס והא דלא קתי משיבאו שלג דקתמי גני תבואה וזיתים משום דככולו אפשר ליתן כהס סימן חוק מתבואה וזיתים וכן משמע בירושלמי דבני התלמן משתבצמח דריש לה רבי זעירא דמכמבי עתה שנת מעשר את כל תבואת ורען כ"י דבר שהוא נורע ומלמית יא פחות משליש שאינו נורע ומלמית רבי חנינא שלג כהס רבי אמר זיתים וענינים שלג הביאו שלג משקין הווא מן ארץ ומכשירין ואי' ויכי ילפינן הכא חיוב מעשר משיבית והלא כל אילנות הולכין לשביעית כמר חנטה וענינים נמי ככלל כדלמרינן לקמן אמרי רבנן אילן כמר חנטה ירק כמר לקיטה תבואה וזיתים כמר שלג ואפי"ה לעינן

תורה או השלם
1. כי תכלה לעשר את כל מעשר הבאוקר בשנה השלישית שנת המעשר ונתתה ללוי לר ליתום ולאלמנה ואכלו ושיערוך ויעשו: דברים יב ו יב
2. ואל הלויים תדרב ואמרת אליהם כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר אשר נתתי לכם מאתם בנחלתכם ודריש מנא חרותה מ' מעשר כן המעשר: כמדבר יב ו יב
3. ובה הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך ואכלו וישערו בשעריך וירבו יי אלהיך ככל מעשה דרך אשר תעשה: דברים יד ט
4. רצו משה אותם לאמר נתן שבע שנים כמעור עמך השמיטה כחג הסוכות: דברים לא י

גליון הש"ס

נפרא ז"ה הוהר הנאה כמביד לשת. עינ נרניס דף ס ע"ה אפילו ל' וי' ארץ קום עין אלל שושם. עינ כמביד מהרבי' ספר י' סתן ס:

רבינו חננאל

שבתות השמש כול. שירוש תורת המעשרות. שנה ראשונה של שבע פריש מעשר ראשון ונתנו ללוי. ומפריש מעשר שני ועמלו ואכלו בירושלים. וכן בשנה השנייה. אבל בשנה שלישית מעשר ראשון ונתנו ללוי. ותמורת מעשר שני הפריש מעשר שני ונתנו ליינין. לפיכך זה היך שלקט כקצורו כעוב ראש השנה וזרז וליקט גני כקצור משבא השמש והיתה שנה נכנסת לשלישית. מה שלקט יתר [אל] רצו כרין שנה שנייה. מעשר ראשון ומעשר שני. ומה שלקט הגי רצו כרין שנה שלישית מעשר ראשון ומעשר עני. כענין הוה סוגיא דשמעתא בורה. דכמבי שנת המעשר. שנה שאין בה אלא מעשר אחד. וזהו מעשר ראשון. פרט למעשר שני שאינו נוהג בשנה השלישית. ואינו יבול לומר מעשר שני. שהרי הכתוב אומר לעני ולגר. אבל מעשר ראשון הקישו הכתוב לנחלה. מה נחלה אין לה תוספת. אף מעשר ראשון אין לו תוספת. ולגדרים כדתיא המורד הנאה מחבירו לשנה. מנהג יום חודש מיום ליום. ואם פירש בשנה זו. אפילו לא נזר אלא ביום כ"ס לאילול. כיון שהגיע יום אחד בחסור עלתה

א. תנא דליל היינו מנאס סתי סתי.